

**Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu**

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Tomáše Lichovníka (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Sládečka a Davida Uhlíře ve věci ústavní stížnosti stěžovatele **Ing. Z. K.**, právně zastoupeného JUDr. Karlem Polákem, advokátem se sídlem Lorecká 465, Kutná Hora, za účasti vedlejší účastnice D. K., zastoupené JUDr. Blankou Schöblovou, advokátkou se sídlem Jaselská 25, Brno, **proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 29. 6. 2017, č. j. 14 Co 36/2017-609**, t a k t o :

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění:

I.

1. Ústavnímu soudu byl dne 22. 9. 2017 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), prostřednictvím něhož se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví citovaného rozsudku krajského soudu.

2. Předtím, než se Ústavní soud začal věcí zabývat, přezkoumal podání po stránce formální a konstatoval, že podaná ústavní stížnost obsahuje veškeré náležitosti, jak je stanoví zákon o Ústavním soudu.

II.

3. Rozsudkem Okresního soudu v Břeclavi ze dne 22. 6. 2016, č. j. OP 12/2016-408, byli nezletilí Z. K. a M. K. svěřeni jak pro dobu do rozvodu, tak pro dobu po rozvodu manželství jejich rodičů, do péče vedlejší účastnice – jejich matky. Stěžovateli jako otci bylo uloženo platit výživné na nezl. Z. ve výši 4.000 Kč měsíčně a na nezl. M. ve výši 3.000 Kč měsíčně. Dále bylo rozhodnuto o povinnosti stěžovatele zaplatit nedoplatek na výživném. Ohledně styku stěžovatele s nezletilými dětmi bylo rozhodnuto tak, že s nezl. Z. je stěžovatel oprávněn se stýkat každý sudý kalendářní týden v roce od pátku 16,00 hodin do neděle 18,00 hodin a dne 26. 12. od 9,00 hodin do 18,00 hodin, a s nezl. M. každý sudý kalendářní týden v roce od pátku 16,00 hodin do 18,00 hodin a v neděli v každém sudém týdnu kalendářního roku od 16,00 hodin do 18,00 hodin a dne 26. 12. od 9,00 hodin do 12,00 hodin a od 16,00 hodin do 18,00 hodin s tím, že běžná úprava styku neplatí o Vánočních svátcích, a že otec je povinen

nezletilé děti převzít a matce opět předat v místě bydliště nezletilých, to je v bydlišti matky, a matka je povinna nezletilé předat a převzít ve stanovených termínech a nezletilé ke styku s otcem řádně připravit. Uvedeným rozsudkem bylo též zastaveno řízení ve věci udělení souhlasu matce za otce k uskutečnění předškolního vzdělávání nezl. Z. K.

4. Ústavní stížností napadeným rozsudkem krajského soudu bylo o odvolání obou rodičů rozhodnuto tak, že rozsudek okresního soudu byl potvrzen ve výrocích I. a II. o svěřeni obou dětí do péče matky pro dobu před i po rozvodu manželství rodičů. Ve výroku III. o výživném otce k nezletilým před rozvodem manželství byl rozsudek změněn tak, že výživné od 17. 2. 2015 do 31. 12. 2016 na nezletilého Z. činí 4.000 Kč měsíčně a na nezl. M. 3.500 Kč měsíčně a od 1. 1. 2017 do budoucna činí výživné na nezl. Z. 4.500 Kč měsíčně a na nezl. M. 4.000 Kč měsíčně. Dále ve výroku V. byl rozsudek o výživném otce k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu manželství změněn tak, že ode dne právní moci rozsudku o rozvodu manželství do budoucna výživné na nezl. Z. činí 4.500 Kč měsíčně a na nezl. M. 4.000 Kč měsíčně. Ve výrocích VI. až X. o styku otce s nezletilými byl rozsudek změněn tak, že ode dne právní moci rozsudku odvolacího soudu do 30. 9. 2017 je otec oprávněn se s oběma dětmi stýkat každý sudý kalendářní týden v roce od soboty 10,00 hodin do neděle 18,00 hodin a od 1. 10. 2017 do budoucna každý sudý kalendářní týden v roce od pátku 16,00 hodin do neděle 18,00 hodin, dále každý lichý kalendářní rok o Velikonočních svátcích od čtvrtka jim předcházejícího 16,00 hodin do pondělí velikonočního 18,00 hodin a o Vánočních svátcích od 26. 12. 9,00 hodin do 28. 12. 18,00 hodin, dále každý sudý kalendářní rok od 23. 12. 16,00 hodin do 25. 12. 18,00 hodin, a dále od roku 2018 každý rok od 1. 7. 9,00 hodin do 15. 7. 18,00 hodin a od 8. 8. 9,00 hodin do 15. 8. 18,00 hodin s tím, že otec nezletilé děti převezme a v určenou dobu je povinen matce vrátit v místě bydliště nezletilých dětí a matka je povinna děti ke styku včas a řádně připravit a v určeném místě otci předat a po styku převzít, přičemž po dobu velikonočních a vánočních svátků a od roku 2018 v měsících červenec a srpen běžná úprava styku neplatí. Rozsudkem odvolacího soudu byl též rozsudek soudu prvního stupně potvrzen ve výrocích XII. a XIII. o náhradě nákladů řízení státu a zrušen ve výrocích IV. o nedoplatku na výživném a XIV. o náhradě nákladů řízení účastníků a v posledně uvedeném rozsahu byla věc vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

5. Stěžovatel v ústavní stížnosti brojí především proti tomu, že obecné soudy nepřistoupily k nařízení tzv. střídavé výchovy. Má přitom za to, že v jeho případě jsou dány podmínky pro její realizaci, resp. nejsou dány žádné překážky, které by jejím zavedení bránily. Poukazuje-li krajský soud na neschopnost komunikace mezi rodiči, odkazuje stěžovatel na nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1554/14, v němž Ústavní soud uvedl, že nevhodná komunikace mezi rodiči je důvodem pro nezavedení střídavé péče jen ve zcela výjimečných případech. Nevhodnou komunikaci mezi rodiči je nutno odlišit od nesouhlasu jednoho rodiče se střídavou péčí. Soudy mají v takových případech primárně zkoumat, z jakých důvodů je komunikace mezi rodiči nevhodná a následně se pokusit pomocí vhodných opatření komunikaci mezi rodiči zlepšit. Stěžovatel rovněž poukázal na to, že podle shora citovaného nálezu Ústavního soudu musí obecné soudy při vyloučení konceptu střídavé péče zjistit, na straně kterého z rodičů leží příčina nevhodné komunikace a zohlednit své zjištění při svěřování dítěte do péče pouze jednoho z rodičů.

6. Stěžovatel nesouhlasí s názorem krajského soudu, který nejen že považuje problematickou komunikaci mezi rodiči za důvod pro vyloučení střídavé péče, ale zcela rezignoval na pokusy o nápravu vztahu mezi rodiči. Rovněž stěžovatel nesouhlasí s tím, že by důvody, které vedly matku k opuštění společné domácnosti, byly lhostejné pro rozhodnutí o svěřeni dětí do péče. Stejně tak nebyla objasněna příčina vzniku vzájemných rozporů mezi rodiči. Podle stěžovatele je příčinou špatné komunikace mezi rodiči chování matky, která opustila i s dětmi společnou domácnost a odstěhovala se z Čáslavi do Mikulova. Přitom se jí nabízela možnost bydlet v garsoniéře v Praze, kterou vlastní. Podle stěžovatele ani vzdálenost mezi bydlištěm otce a matky není pro střídavou výchovu nepřekonatelnou překážkou. To zvláště za situace, kdy jsou obě děti předškolního věku a komplikace se školní docházkou tak nehrozí. Ani návštěva různých lékařů nemůže podle stěžovatele představovat zásadní problém, který by mohl převážit nad zájmem dětí, aby byly vychovávány oběma rodiči. Za nespravedlivé a nerovnovážné považuje stěžovatel i to, jak obecné soudy upravily místo, v němž má docházet k předání a převzetí dětí. Vzhledem k tomu, že je to v místě bydliště matky, tak veškeré náklady s tím spojené nese stěžovatel. Stěžovatel je přesvědčen o tom, že svěřeni dětí do střídavé péče by mohlo vést ke zlepšení komunikace mezi rodiči. To zvláště za situace, kdy oba synové snášejí pobyt u otce velmi dobře. Závěrem stěžovatel vyjádřil své přesvědčení, podle něhož v případě, kdy by vzhledem k postoji matky nebylo možno vzájemnou komunikaci mezi rodiči zlepšit do té míry, aby střídavá péče fungovala, bylo by ve světle výše citované judikatury Ústavního soudu na místě, svěřit obě děti do výchovy otce.

7. Stěžovatel má za to, že rozhodnutím Krajského soudu v Brně došlo k zásahu do jeho základních práv a svobod, jež jsou mu garantovány čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

III.

8. Vedlejší účastnice, D. K., ve svém obsáhlém vyjádření k ústavní stížnosti popsala komplikované soužití se stěžovatelem, který se k ní měl chovat hrubě. Z toho důvodu od něj po téměř tříletém psychickém a fyzickém násilí odešla i se společnými dětmi k rodičům do Mikulova. Z jejího podání vyplývá, že nesouhlasí s tím, aby byli nezletilí svěřeni do střídavé péče. Vedlejší účastnice reagovala na jednotlivé námitky stěžovatele s tím, že není možné, aby bydlela s dětmi v její garsoniéře v Praze, neboť tato je příliš malá (30m²). Stěžovatel rovněž nijak nekonkretizoval byt, jenž je schopen pro účely bydlení stěžovatelky a nezletilých v Čáslavi zajistit. Vedlejší účastnice stran neshod mezi bývalými manžely poukázala na hrubosti, ať již psychické či fyzické povahy, jichž se stěžovatel na ní dopouštěl. Rovněž nesouhlasí s tím, že by svým vlivem na děti systematicky omezovala vliv stěžovatele na nezletilé. Stejně tak stěžovatelka zpochybnila schopnost stěžovatele přizpůsobit si pracovní dobu tak, aby mohla být zavedena střídavá výchova. Ke znevýhodnění stěžovatele při dojíždění za dětmi z Čáslavi do Mikulova (čtyřikrát během jediného víkendu, při frekvenci jednou za dva týdny) a předávání dětí v místě bydliště vedlejší účastnice, tato uvedla, že ona sama neřídí a auto nemá. S tak malými dětmi přitom nemůže cestovat hromadnými dopravními prostředky. V souvislosti s uvedeným dále vedlejší účastnice uvedla, že stěžovatel nemusí s dětmi pokaždé jezdit až do Čáslavi, ale může si zajistit ubytování na vysokoškolských kolejích v Lednici a věnovat se s dětmi aktivitám v blízkosti jejich

bydliště. Dále matka upozornila na v minulosti vzniklou situaci, kdy otec po skončení styku odjel s nezletilým Z. proti vůli matky zpět do Čáslavi. K návratu nezletilého pak došlo až po několika dnech. Matka rovněž popsala několik dalších konfliktních situací, jež svědčí o problematickém vztahu mezi rodiči. Vedlejší účastnice nesouhlasí s tím, že by se obecné soudy nezabývaly otázkou zlepšení vztahů mezi rodiči. Ti podle ní absolvovali jednání na OSPOD a rovněž mediační sezení u mediátorky. Závěrem matka konstatovala, že jak podle jejího mínění, tak i mínění soudů je nařízení střídavé výchovy v jejich specifické situaci nevhodné, neboť by tím došlo u nezletilých ke ztrátě jistoty a pevného ukotvení v životě.

9. Stěžovatel využil práva repliky a ohradil se proti příčinám odchodu bývalé manželky ze společné domácnosti a ke způsobu, jímž dochází k předávání nezletilých. V souvislosti s tvrzenou rolí agresora stěžovatel odkázal na závěr znaleckého posudku PhDr. Milana Trávníčka, z něhož vyplývá, že otec je osobností emocionálně stabilní, bez sklonů k impulzivnímu či agresivnímu jednání. Matka je oproti tomu znalcem hodnocena jako osoba labilní a psychosociálně nevyzrálá, u níž převažují citové složky osobnosti nad složkou racionální.

10. Krajský soud v Brně ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že se vypořádal s veškerými námitkami, s nimiž otec v ústavní stížnosti polemizoval. V podrobnostech pak odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

11. K ústavní stížnosti se vyjádřil rovněž Městský úřad Mikulov, který v řízení vykonával funkci opatrovníka nezletilých dětí. Podle jeho vyjádření je komunikace mezi manželi velmi špatná, tito nejsou schopni se na ničem domluvit. Problémy přetrvávaly i při předávání dětí, rodiče se opakovaně obraceli na Policii ČR. V říjnu 2016 se na základě předvolání dostavili oba manželé na Městský úřad Mikulov, odbor sociálních věcí, kde jim byla nabídnuta možnost rodinné konference. Ta proběhla za součinnosti širší rodiny dne 1. 4. 2017. Měla se na ní dohodnout pravidla při předávání nezletilých dětí, aby nebyly přítomny konfliktním situacím mezi rodiči a byly ke styku řádně připraveny. Výstupem rodinné konference bylo setkání psychologa s rodiči K. To se uskutečnilo pouze jednou. Vzhledem ke vzdálenosti mezi rodiči, nízkému věku dětí a horší komunikaci mezi nimi, nepovažuje městský úřad střídavou péči za vhodné řešení.

IV.

12. Ústavní soud posoudil argumentaci stěžovatele, obsah ústavní stížnosti napadeného rozhodnutí, vyjádření účastníka řízení, vedlejších účastníků řízení i obsah vyžádaného soudního spisu Okresního soudu v Břeclavi sp. zn. 0P 12/2016, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná a proto ji zamítl.

13. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není součástí soustavy obecných soudů, jímž není ani instančně nadřízen. Úkolem Ústavního soudu je kontrola rozhodovací činnosti obecných soudů, leč pouze za situace, kdy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv či svobod. Ústavní soud tedy není soudem, který by zevrubně přezkoumával rozhodnutí obecných soudů.

14. Ústavní soud v minulosti opakovaně zdůraznil, že směřuje-li ústavní stížnost proti rozhodnutím obecných soudů, týkajícím se úpravy výchovy a výživy nezletilých dětí, pak je třeba vzít v úvahu, že příslušnou zákonnou úpravou je realizována a

konkretizována úprava ústavní [čl. 32 odst. 6 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“)]. Jeho úkolem je proto posoudit, zda obecné soudy příslušné normy podústavního práva, zde zejména ty, které jsou obsaženy v § 891 odst. 1 a § 908 ve spojení s § 907 občanského zákoníku, interpretovaly a aplikovaly ústavně konformním způsobem, tj. zda respektovaly (náležitě zohlednily) základní práva stěžovatele na rodinný život a na péči o děti, která jsou zaručena čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny. Pokud jde o samotný rozsah styku a jeho modalit, jejich stanovení je věcí obecných soudů.

15. Ústřední námitkou projednávané ústavní stížnosti je nesouhlas stěžovatele se svěřením nezletilých dětí do výlučné péče matky. Podle stěžovatele jsou v dané věci dány podmínky pro nařízení střídaté péče. Ústavní soud se tedy primárně zabýval tím, jakým způsobem se obecné soudy, resp. odvolací soud, neboť právě jeho rozhodnutí je napadeno ústavní stížností, vypořádal s tím, zda jsou či nejsou v dané věci dány podmínky pro nařízení střídaté péče.

16. Z napadeného rozsudku odvolacího soudu vyplývá, že tento se nezabýval jen vztahy mezi rodiči, případně rodiči a dětmi, ale též dalšími okolnostmi, jež mají vliv na možnost nařízení střídaté výchovy. Obecný soud vzal v potaz vzdálenost mezi bydlišti rodičů, dojíždění stěžovatele do zaměstnání téměř 100 km (byť tento deklaroval možnost úpravy pracovní doby), věk nezletilého M., dosavadní péči matky. V rámci odůvodnění se krajský soud rovněž vypořádal se závěry znaleckého posudku o povahových vlastnostech rodičů, přičemž uzavřel, že výchovná způsobilost je dána u obou rodičů. Krajský soud mimo jiné konstatoval, že před zjišťováním příčiny vzniku problémů mezi rodiči je třeba zaměřit se na zájem nezletilých dětí.

17. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti brojí především proti tomu, že obecné soudy v jeho případě nenařídily střídatou péči. Úkolem Ústavního soudu však není nahrazovat obecné soudy při výkonu jejich jurisdikce v oblasti výchovy a styku rodičů s dětmi, ale posoudit, ve světle příslušných ustanovení Listiny a Úmluvy, rozhodnutí přijatá těmito orgány při výkonu svěřených pravomocí a přiznané možnosti uvážení. Rozsah uvážení přiznávaný obecným soudům se bude lišit v závislosti na povaze dané otázky a významu zájmů, o které jde. Zejména při rozhodování o svěření do výchovy Evropský soud pro lidská práva (dále jen "ESLP") uznal, že obecné soudy požívají širokou míru uvážení. Nicméně přísnější posouzení je vyžadováno při dalších omezeních rodičovských práv, jako např. omezení styku. Taková další omezení obsahují nebezpečí, že rodinné vazby mezi dítětem a jedním nebo oběma rodiči by mohly být účinně omezeny (srov. rozsudek ESLP ze dne 26. 2. 2004 ve věci Görgülü proti Německu, stížnost č. 74969/01, odst. 42 a násl., a tam uvedená rozhodnutí).

18. Poukazuje-li stěžovatel na judikaturu Ústavního soudu, podle níž má být údajně střídatá péče normou, je třeba poukázat na usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 106/15, kde Ústavní soud mimo jiné konstatoval, že „*Z některých předchozích nálezů Ústavního soudu sice vyplývá, že střídatá péče by měla být pravidlem, ovšem jen za předpokladu, že jsou splněny veškeré zákonné podmínky, tzn. že jsou oba rodiče stejnou měrou schopni a ochotni pečovat o zdraví dětí a o jejich tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj a, jestliže tyto děti mají k oběma rodičům stejně hluboký citový vztah, je tedy v nejlepším zájmu dítěte. Tyto zákonné podmínky však nutně nemusí nastat v každém zkoumaném případě, a má-li být rozhodnuto o střídaté péči, musí být jejich existence v řízení jednoznačně prokázána. Podle ustanovení § 907 zákona č.*

89/2012 Sb., občanský zákoník, může soud svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Ze zákona tedy nevyplývá žádná prioritizace přístupu při rozhodování o tom, komu bude dítě svěřeno do péče. Je proto především na civilních soudech, aby v souladu s principem nezávislosti rozhodování soudní moci, s ohledem na zjištěný skutkový stav a s přihlédnutím k nezastupitelné osobní zkušenosti, vyplývající z bezprostředního kontaktu s účastníky řízení a znalosti vývoje rodinné situace, rozhodly o svěřeni nezletilého do péče jednoho nebo obou rodičů. Základním kritériem přitom musí vždy být především zájem dítěte. Ústavní soud zde s ohledem na své postavení nemůže hrát roli konečného univerzálního „rozhodce“, ale jeho úkolem může být pouze posoudit vzniklý stav z hlediska ochrany základních práv toho účastníka, který tvrdí, že mu byla soudem upřena jejich ochrana. Při posuzování nejlepšího zájmu dítěte tedy nelze postupovat podle předem daného schématu, přičemž střídavá péče nemůže být paušálně využívána jako forma „spravedlivého“ rozdělení péče o dítě mezi oba rodiče. Stejně tak pochopitelně nelze možnost střídavé výchovy automaticky a bez důkladného posouzení případu odmítnout. Zájem a potřeby konkrétního dítěte je proto třeba posuzovat v každém jednotlivém případě zvlášť a se snahou o minimalizaci negativních důsledků pro dítě.“

19. Z napadeného rozsudku krajského soudu vyplývá, že tento se podrobně zabýval komplikovanými vztahy mezi rodiči nezletilých, načež uzavřel, že v projednávané věci nejsou dány podmínky pro nařízení střídavé péče. Odvolací soud přitom správně poukázal na skutečnost, že střídavá péče je zřejmě nejnáročnější forma péče o nezletilé, zatěžující nejen rodiče z hlediska nutnosti fungující vzájemné komunikace, ale zejména nezletilé děti. Z toho důvodu přichází v úvahu jen v těch případech, kdy lze předpokládat schopnost rodičů bez asistence různých orgánů a institucí souladně postupovat při péči o nezletilé děti a jejich výchově, dohodnout se nejen na podstatných, ale i na ostatních záležitostech, vytvářet pro nezletilé děti zdravé rodinné prostředí při pobytu nejen u obou rodičů, ale i při přechodu dětí od jednoho rodiče k druhému. Tedy v situaci, která pro citlivější povahy může být u některých dětí zatěžující již sama o sobě. K tomu závěru krajského soudu není v podstatě co dodat.

20. Vzhledem ke shora řečenému považuje Ústavní soud závěry obecných soudů týkající se úpravy péče a rozsahu styku otce a nezletilých dětí za ústavně konformní.

V.

21. Z hlediska přijaté argumentace stojí podle názoru Ústavního soudu za pozornost ta část odůvodnění krajského soudu, jež se věnuje vyživovacím povinnostem stěžovatele, a to jak k nezletilým dětem, tak i k jejich matce. Soud sumarizoval příjmy obou rodičů a při zohlednění potřeb nezletilých dětí stanovil stěžovateli s měsíčním příjmem cca. 46.000 Kč výživné na nezletilého Z. ve výši 4.500 Kč a na nezletilého M. ve výši 4.000 Kč. Při rozhodování o výši výživného považoval přitom krajský soud za nutné zohlednit velmi vysoké náklady otce na dojíždění za nezletilými dětmi. Rovněž přihlédl k tomu, že naposledy rodinnou domácnost vedli rodiče v současném bydlišti otce, odkud se matka s dětmi odstěhovala, což podle soudu snižuje možnosti a schopnosti stěžovatele k plnění výživného. V souvislosti s touto argumentací krajského soudu má Ústavní soud za to, že je třeba se u ní pozastavit a věnovat jí hlubší pozornost.

22. Specifikum projednávaného případu spatřuje Ústavní soud v tom, že se v něm krystalicky vyjevily jeden z problémů české právní úpravy a zejména soudní praxe, která zpravidla dostatečně nereaguje na případy, kdy po svěřeni dítěte do péče jednomu z rodičů se ten i s dítětem odstěhuje z původního místa bydliště. Ústavnímu soudu je z jeho činnosti známo, že tyto případy nejsou rozhodně ojedinělé. Zásadní problém je přitom spatřován v tom, že druhý z rodičů (společně i s dítětem), jemuž dítě nebylo svěřeno do péče, se dostává do slabšího postavení a nezbyvá mu, než přistoupit na faktickou situaci vyvolanou prvním rodičem, kterou nemohl ovlivnit.

23. Narození dítěte představuje jak v životě ženy, tak i muže zásadní životní zlom a lze předpokládat, že příchod nového života je spojen s celou řadou očekávání. Jedním z nich je nepochybně představa o tom, jakým způsobem bude dítě vychováno a předáním jakých hodnotových preferencí rodičů bude život dítěte formován. Nezbytným předpokladem pro realizaci těchto představ je přitom osobní styk. Je pravdou, že moderní technologie nabízejí celou škálu možností, jak s dítětem komunikovat na dálku nejen prostřednictvím hlasu, ale též obrazu. Nicméně jedná se o způsob komunikace pouze zprostředkovaný, odosobněný a nedosahující hodnoty osobního styku. Je nezpochybnitelné, že přímé rodičovské působení má na existenci a rozvoj vztahu mezi rodičem a dítětem zásadní vliv. Z toho důvodu by měl být styk mezi dítětem a rodičem i po svěřeni dítěte do péče druhého rodiče v co nejširší míře zachován. V případě větší vzdálenosti mezi bydlišti rodičů musí soudy upravit styk mezi rodiči a dětmi tak, aby bylo v co nejširší míře hájeno právo dětí na výchovu od obou rodičů. Přitom je třeba si uvědomit, že dlouhé cestování nepředstavuje zátěž jen pro rodiče, ale zejména pro dítě samotné. Cestování by v životě dítěte mělo být spíše zpestřením, nikoli nezbytnou mnohahodinovou rutinou, odehrávající se zpravidla každé dva týdny.

VI.

24. Pokud již dojde k tomu, že rodič, jemuž bylo dítě svěřeno do péče, se odstěhuje do větší vzdálenosti z původního místa bydliště, obecné soudy nemohou ponechat tento aspekt stranou a musí jej zohlednit ve svém rozhodování o úpravě styku či vyživovací povinnosti. Ústavní soud si je vědom toho, že tento požadavek na judikaturu obecných soudů představuje určité novum. Z toho důvodu provedl analýzu právní úpravy a soudní praxe v některých velkých státech Evropy, přičemž bez zajímavosti není ani právní úprava užívaná ve Spojených státech amerických. Z provedené analýzy vyplynulo, že právní úprava je, obdobně jako v České republice, poněkud vágní. O to více se lze setkat s důrazem na tzv. soudcovské nalézání práva.

25. Jelikož diskuse o způsobu rozhodování obdobných případů je spíše na svém počátku, považoval Ústavní soud za prospěšné poskytnout obecným soudům jakási inspirativní vodítka, jež by jim mohla být v praxi nápomocná. Navíc vzhledem k volnému pohybu osob v rámci Evropské unie lze očekávat, že obdobných případů bude přibývat a vzdálenosti mezi rodiči mohou být podstatně větší než v rámci České republiky.

26. Podle francouzské právní úpravy může soud rozdělit cestovní náklady dítěte vynaložené za účelem realizace styku a na základě toho upravit výši výživného. Cestovní náklady mohou jít k tíži rodiče, u něhož dítě bydlí, pokud vzdálenost bydlišť

rodičů způsobil, protože se pro druhého rodiče stala možnost realizovat styk s dítětem velice nákladnou. Negativní následky spjaté se vzdáleností bydlišť rodičů se pak projevují i v tom, že rodič, který se přestěhoval, musí tuto skutečnost v co největším rozsahu kompenzovat během školních prázdnin. Cestovní náklady však mohou jít i k tíži rodiče, který se nepřestěhoval, a to především tehdy, má-li tento rodič výrazně vyšší příjmy než ten, který se přestěhoval. Obecně lze uvést, že francouzské soudy berou v potaz příjmy a finanční situaci rodičů, příčiny a důvody přestěhování, reálnou výši cestovních nákladů a konečně též minulou praxi placení výživného. Dosud sporné je, zda cestovní náklady zahrnují kromě nákladů na cestování dětí i náklady rodičů na jejich cesty za dítětem či při jeho doprovodu.

27. Obdobná praxe je i v Itálii. Podle italské judikatury obecné soudy rozhodují v každém jednotlivém případě o způsobu rozdělení cestovních nákladů, které vynaloží ať již dítě či rodič při realizaci styku. Základním faktorem při rozhodování o náhradě cestovních nákladů jsou pak důvody, které vedly rodiče k přestěhování ze společné domácnosti, resp. z místa jejich bydliště. K této otázce neexistuje žádná jednotná judikatura Nejvyššího soudu, ale dle rozhodnutí nižších soudů náklady, které druhý rodič vynaložil za účelem styku s dětmi, bude hradit ten rodič, jenž se přestěhoval. A to například tak, že rodiči, jemuž nejsou děti svěřeny do péče, je o náklady na cestování snížena povinnost platit výživné.

28. Německý Spolkový ústavní soud a stejně tak Spolkový soudní dvůr uzavřely, že právo na výživu nesmí omezovat možnost styku rodiče s dítětem a při stanovení výše výživného je proto třeba od posuzovaného příjmu povinného rodiče zvláštní výdaje předem odečíst. Nejedná se však jen o cestovní náklady samotné. Jako příklad lze uvést rozhodnutí Spolkového ústavního soudu, který zrušil rozhodnutí obecných soudů proto, že nevyhověly návrhu otce a neuložily matce dětí (která se s nimi odstěhovala) povinnost vozit děti na své náklady na a z letiště, aby mohly za otcem cestovat. Soudy se přitom vůbec nezabývaly tím, zda neuložením této povinnosti nedojde k úplnému vyloučení či minimálně neúměrnému ztížení styku otce s dětmi. Byly proto kritizovány za to, že se omezily pouze na strohý závěr, že pro uložení takové povinnosti neexistuje odpovídající právní úprava. Ovšem podle Spolkového ústavního soudu by bylo nepřiměřenou zátěží chtít na otci, aby s dětmi létal či jinak sám zajišťoval jejich přesun na a z letiště v místě bydliště matky. Taková zátěž by fakticky vedla ke znemožnění styku otce s dětmi, čímž by došlo k porušení jeho práva na péči o děti.

29. Podle polské právní úpravy jsou oba dva rodiče (i když spolu nežijí) oprávněni a povinni vykonávat rodičovskou odpovědnost. Společně rozhodují o důležitých otázkách týkajících se dítěte. Jestliže se na nich neshodnou, přijme za ně rozhodnutí opatrovnický soud. V zákoně však není stanoveno, která rozhodnutí se považují za důležitá. Podle doktríny a judikatury se jedná např. o změnu jména, výběr školky či školy, o lékařskou péči, občanství, cestování do zahraničí a také o trvalý pobyt dítěte. Při rozhodování o změně trvalého pobytu dítěte soudy přihlížejí k tomu, aby styk s druhým rodičem nebyl znemožněn. Polský opatrovnický soud kupříkladu zamítl žádost matky o přestěhování čtyřleté dcery do zahraničí, neboť dítě potřebuje bezpečí zajištěné vztahem s otcem. Polské soudy zdůrazňují, že styk s dítětem není jenom osobním právem rodiče, ale především se jedná o právo dítěte. Ani jeden z rodičů by neměl toto právo dítěte omezovat.

30. Podle právní úpravy ve většině států Spojených států amerických jsou na rodiče, který má dítě svěřeno do výhradní péče, kladena určitá omezení ohledně zamýšlené změny bydliště jeho a dítěte. V právní úpravě a praxi jednotlivých států lze nalézt drobné odchylky, nicméně ve většině případů přestěhování rodiče spolu s dítětem musí předcházet písemné vyrozumění druhého rodiče o tomto záměru. Pokud druhý rodič nesouhlasí, může podat námitku k soudu. V takovém případě soud zahájí řízení, v rámci něhož posléze rozhodne, zda je přestěhování v nejlepším zájmu dítěte. Další častou variantou je postup, kdy rodič, který má dítě svěřeno do výlučné péče, musí sám příslušný soud předem písemně požádat o vydání soudního povolení ke změně bydliště. Řízení je přitom provázeno velice důkladným a někdy zdlouhavým dokazováním, včetně výslechu znalců, dětí, příbuzných a dalších osob. Hlavním principem, kterým se soud i zde řídí, je nejlepší zájem dítěte. Ten pak musí prokazovat ten rodič, jenž má v úmyslu se s dítětem přestěhovat. V případě, že rodič nedodrží stanovený postup, hrozí mu uložení pokuty a v krajních případech i trest odnětí svobody. Za jednotící hledisko je považováno to, zda přestěhování zlepšit kvalitu života dítěte, zda je možné realizovat jiný plán styku druhého rodiče s dítětem tak, aby byl zachován jejich vztah a zda narušení kontinuity a stability dosavadní formy úpravy styku může poškodit citové a výchovné vazby mezi dítětem a rodičem. Ve většině států je pak rodič, který se s dítětem stěhuje, povinen předložit soudu nový návrh úpravy styku. Co se týče náhrady cestovních výdajů, tak některé státy požadují, aby rodič, který se s dítětem přestěhoval, hradil polovinu cestovních výdajů. Některé státy požadují po rodiči, který se přestěhoval, úhradu celé částky. Dalším přístupem je možnost požádat soud o stanovení nové výše vyživovací povinnosti s přihlédnutím k pravidelně vynaloženým cestovním nákladům. Pro inspiraci lze zmínit i rozhodnutí ve věci Long vs. Long. The Tennessees Court of Appeals konstatoval, že otec dítěte nemá právo na jakoukoliv formu náhrady cestovních výdajů, jelikož sám vede marnivý život a je hazardním hráčem.

31. Jak již bylo výše naznačeno, právní úprava ve větších evropských státech není ani zdaleka konzistentní a je zpravidla ponecháno na obecných soudech, aby styk mezi rodičem a dítětem upravily způsobem, zohledňujícím konkrétní okolnosti případu. Jednotícím kritériem je přitom zachování maxima základních atributů vztahu mezi rodičem a dítětem.

32. Ústavní soud v minulosti kupříkladu ve svém usnesení sp. zn. IV. ÚS 197/14 uzavřel, že náklady spojené se stykem nemohou být kladeny k tíži jen jednoho z rodičů. Pokud musí rodič za účelem styku s dítětem překonat větší vzdálenost, je „fér“, aby negativa s tímto spojená nesli rovnoměrně oba rodiče. Zpravidla se totiž nejedná "jen" o finanční stránku věci, ale též o čas a energii, kterou musí druhý rodič na realizaci styku vynaložit. Ve výše zmíněném usnesení byly kupříkladu náklady na cestování otce za dítětem vyšší, než výživné na toto dítě. To považoval Ústavní soud za nerovnoměrné a vyslal obecným soudům signál, že takovéto rozložení nákladů nebude v budoucnu považovat za ústavně konformní.

33. Stran předávání dítěte ke styku nelze přehlížet ani shora uvedené usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 955/15, podle něhož "Skutečnost, že jeden z rodičů protiprávně (jednostranně) změnil bydliště dítěte, je podstatnou okolností, kterou je třeba zohlednit při rozhodování, komu dítě svěřit do péče a při rozhodování o rozsahu a podmínkách styku. Například k předávání dítěte ke styku by mělo zásadně docházet v místě původního bydliště dítěte. Pro jiné rozhodnutí by měly existovat dostatečně

závažné důvody, které by měly být v soudním rozhodnutí vysvětleny." To ostatně odpovídá i výše zmíněné praxi zahraničních soudů.

34. Vztahu mezi výší výživného a náklady na realizaci styku rodiče s dětmi se Ústavní soud věnoval (byť okrajově) ve svém nálezu ze dne 18. 4. 2018 sp. zn. III. ÚS 2324/17. Ústavní stížnost se týkala výše výživného po návratu otce z České republiky do Spojených států amerických a s tím souvisejícím poklesem jeho příjmů. Otec poukazoval i na vysoké náklady styku s dětmi spojené s cestováním mezi oběma zeměmi. Ústavní soud k tomu uvedl, že promítl-li se nárůst nákladů spojených s návštěvou dětí do otcových majetkových poměrů, měly by to soudy zohlednit.

VII.

35. V zájmu rovnoměrného vyvážení překážek, spojených s realizací styku dítěte s rodičem na větší vzdálenost, považuje Ústavní soud za vhodné, aby tyto byly přeneseny částečně i na rodiče, jemuž bylo dítě svěřeno do péče. Z toho důvodu by obecné soudy měly s přihlédnutím k usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 955/15 postupovat při rozvržení povinností spojených se stykem minimálně tak, aby rodič, jemuž byly děti svěřeny do péče, byl povinen předat dítě ke styku v místě bydliště druhého rodiče nebo v místě, na němž se rodiče dohodnou. Oproti tomu by druhému rodiči vznikala povinnost předat dítě po ukončení styku rodiči, jemuž bylo dítě svěřeno do péče v místě jeho bydliště. Ústavní soud má za to, že uvedeným (a obecnými soudy používaným) postupem budou výše zmíněná negativa spojená s realizací styku rovnoměrně rozvržena mezi oba rodiče. Další výhodou takového postupu je to, že oba rodiče budou muset vynaložit na realizaci styku nejen přibližně stejnou finanční částku, ale rovněž budou muset na překonání vzdálenosti vynaložit svoji energii a čas, což u jiných řešení zohledněno není. Nutno přiznat, že zátěž kladená na samotné dítě se tímto nemění.

36. Zdaleka ne vždy lze však takový postup z objektivních důvodů aplikovat. V takovém případě by obecné soudy měly postupovat tak, aby alespoň zmírnily dopady do práv toho z rodičů, jehož práva jsou vznikem objektivní skutečnosti dotčena. Při hledání jisté rovnováhy práv rodičů při realizaci styku dítěte a toho rodiče, jemuž dítě nebylo svěřeno do výchovy, by se tak obecné soudy měly zabývat náklady cestovního a dobou nutnou k překonání původního a stávajícího bydliště nezletilých.

37. Ústavní soud si je vědom toho, že co může být považováno za spravedlivé v jednom případě, nemusí být takto nahlíženo i v případě jiném. Škála životních situací, jež musí obecné soudy rozhodovat, je prakticky nevyčerpatelná a je především na nich, jak v té které věci a s přihlédnutím k jedinečným okolnostem případu situaci posoudí. Měly by se však snažit nalézt řešení, které přispěje k rozložení zátěže spojené s rozdělením rodiny.

38. Ústavní soud si je vědom toho, že v rodinně-právních věcech zpravidla není přípustné dovolání a Nejvyšší soud je zde přímým rozhodováním vyloučen z možnosti sjednocovat judikaturu obecných soudů. Provádění analýzy právní úpravy evropských států či nastolování posunu judikatury ve výše uvedeném smyslu je fakticky mimo možnosti nalézacích a odvolacích obecných soudů. Tím spíše je třeba ocenit postup Krajského soudu v Brně, který při výpočtu výživného dbal práv stěžovatele a při rozhodování o výši výživného zohlednil náklady, jež tento musí vynaložit k realizaci

styku s nezletilými. Rozhodnutí krajského soudu jako celek je velmi podrobné, propracované, vnitřně promyšlené a z ústavněprávního hlediska mu není čeho vytknout.

39. Závěrem Ústavní soud konstatuje, že jak z vyžádaného soudního spisu, tak i z napadených rozhodnutí obecných soudů jednoznačně vyplývá, že zátěží při realizaci styku stěžovatele s nezletilými je především na půtkách založený vztah mezi rodiči. Je nepochybné, že obě děti vnímají rivalitu svých rodičů velmi intenzivně. Z toho důvodu považuje Ústavní soud za příléhavé apelovat na oba rodiče v tom smyslu, aby v zájmu zachování zdravého vývoje vlastních dětí zvýšili své úsilí při hledání shody ve věci společné výchovy - *ubi voluntas, ibi via est*.

40. Z uvedených důvodů Ústavní soud ve vztahu k rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 29. 6. 2017, č. j. 14 Co 36/2017-609, ústavní stížnost zamítl podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti nálezů Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 29. května 2018

Tomáš Lichovník
předseda senátu